

ARVOSTELUA

Hobson. Nykyaikaisen kapitalismin kehitys. Käännös englannin kielestä. Pietari, 1898. Kustantanut N. O. Popova. Hinta 1 rpl. 50 kop.

Hobsonin kirja ei sinänsä tutki nykyisen kapitalismin kehitystä, vaan kuvailee uusinta teollista kehitystä etupäässä englantilaisten tietojen pohjalla. Siksi kirjan nimi on vähän liian laaja: tekijä ei kosketele lainkaan maanviljelystä eikä hän käsittele teollista talouttakaan läheskään täydessä laajuudessaan. Suuntaukseltaan Hobson kuuluu tunnettujen kirjailijoiden Webb-puolisoiden kanssa Englannin yhteiskunnallisen ajattelun erään edistyksellisen virtauksen edustajiin. Hän suhtautuu kriittisesti „nykyaikaiseen kapitalismiin” tunnustaen täysin välttämättömäksi sen vaihtamisen yhteiskunnallisen talouden korkeampaan muotoon ja suhtautuen tähän vaihtamiskysymykseen tyypillisesti englantilaisella reformaattorimaisella käytännöllisyydellä. Hän vakuuttuu reformin välttämättömyydestä enemminkin empiiristä tietä, Englannin tehdaslainsäädännön uusimman kehityksen, Englannin työväenliikkeen, Englannin kunnallishallintojen toiminnan y.m. vaikutuksen aiaisena. Hobsonilla ei ole johdonmukaisia eikä eheitä teoreettisia katsomuksia, jotka olisivat pohjana hänen uudistusohjelmalleen ja valaisivat reformin yksityisiä osakysymyksiä. Sen tähden Hobson onkin vahvempi silloin, kun on kysymys uusimpien tilastollisten ja taloudellisten tietojen ryhmittelystä ja kuvailemisesta. Sitä vastoin poliittisen taloustieteen yleisteoreettisia kysymyksiä kosketeltaessa Hobson osoittautuu peräti heikoksi. Venäläisestä lukijasta on suorastaan outoa nähdä, miten noin laajat tiedot omaava kirjailija, jonka käytännölliset pyrkimykset ansaitsevat kaikkea kannatusta, tuhertelee avuttomana sellaisten kysymysten parissa kuin mitä on „pääoma”, mikä osuus on „säästöillä” j.n.e. Tämä

Hobsonin heikko puoli saa täyden selityksensä siitä, että John Stuart Mill on hänelle poliittisessa taloustieteessä suurempi auktoriteetti kuin Marx, jota Hobson ei nähtävästi lainkaan ymmärrä taikka tunne, vaikka hän kerran tai pari siteeraakin tätä. Ei voida olla valittamatta sitä tuloksettoman työn paljoutta, minkä Hobson tekee päästäkseen selville porvarillisen ja professorimaisen poliittisen taloustieteen ristiriitaisuuksista. Parhaimmassa tapauksessa Hobson pääsee lähelle niitä ratkaisuja, jotka Marx on jo aikoja sitten antanut; pahimmassa tapauksessa hän maksuu virheellisiä käsityksiä, jotka ovat räikeässä ristiriidassa sen kanssa, miten hän suhtautuu „nykyaikaiseen kapitalismiin”. Kirjan epäonnistunein luku on seitsemäs luku: „Koneet ja teollinen lamatila”. Hobson yrittää siinä selvittää sellaisia teoreettisia kysymyksiä kuin kriisit, yhteiskunnallinen pääoma ja tulo kapitalistisessa yhteiskunnassa, kapitalistinen kasaantuminen. Oikeat ajatukset tuotannon ja kulutuksen epäsuhteesta kapitalistisessa yhteiskunnassa, kapitalistisen talouden anarkistisesta luonteesta hukkuvat lukuisiin skolastisiin järkeilyihin „säästöistä” (Hobson sotkee kasaantumisen ja „säästämisen”), kaikenlaisiin robinsonadeihin („olettaamme, että ihminen primitiivisillä työvälineillä työskennellessään keksii uuden työkalun... säästää ruokaansa” y.m.) j.n.e. Hobson pitää kovin diagrammeista — ja useimmiten hän käyttääkin niitä erittäin taitavasti, havainnollistaen siten esitystään. Mutta se käsitys „tuotantokoneistosta”, jota Hobson on kuvannut piirroksessaan sivulla 207 (VII luku), on omiaan vain herättämään hymyilyä lukijassa, joka vähänkin tuntee *kapitalistisen* „tuotannon” todellista „koneistoa”. Hobson sekoittaa siinä tuotannon ja tuotannon yhteiskunnallisen järjestelmän toisiinsa ja osoittaa omaavansa kerrassaan hämärän käsityksen siitä, mitä on pääoma, mistä osista se muodostuu, mihin luokkiin kapitalistinen yhteiskunta välttämättömästi jakaantuu. VIII luvussa Hobson esittää mielenkiintoisia tietoja väestön jakaantumisesta elinkeinoammattien mukaan ja siitä, miten tämä jako on muuttunut ajan mukana, mutta suurena aukkona hänen teoreettisissa päätelmissään „koneista ja työn kysynnästä” on se, että hän sivuuttaa huomiotta „kapitalistista liikaväestöä” eli reserviarmeijaa koskevan teorian. Hobsonin kirjan onnistuneimpia lukuja ovat ne,

joissa hän tarkastelee naisten asemaa nykyisessä teollisuudessa sekä nykyaikaisia kaupunkeja. Esittämällä tilastotietoja naistyön kasvusta ja kuvattuaan naisten äärimmäisen kurjia työoloja Hobson huomauttaa oikeutetusti, että näihin oloihin voidaan toivoa parannusta vain syrjäyttämällä koti-työ tehdastyöllä, mikä johtaa „kiinteämpiin sosiaalisiin suhteisiin” ja „organisaatioon”. Samoin myös kysymyksessä kaupunkien merkityksestä Hobson lähenee Marxin yleisiä katsomuksia myöntäen sen, että kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus on ristiriidassa kollektivistisen yhteiskuntajärjestelmän kanssa. Hobsonin johtopäätökset olisivat voittaneet paljon vakuuttavuudessaan, jollei hän olisi hyljeksinyt Marxin oppia tässäkin kysymyksessä. Hobson olisi tällöin varmaankin selvemmin korostanut suurkaupunkien historiallisesti edistyksellistä merkitystä sekä maanviljelyksen ja teollisuuden yhdistämisen välttämättömyyttä kollektivistisen talousjärjestelmän vallitessa. Hobsonin kirjan viimeinen luku „Sivilisaatio ja teollinen kehitys” lienee ehken parhain; esittämällä useita onnistuneita perusteluja tekijä todistaa siinä välttämättömäksi uudistaa nykyistä teollisuusjärjestelmää „yhteiskunnallisen kontrollin” ja „teollisuuden sosialisoinnin” voimistamisen hengessä. Arvostettaessa Hobsonin hieman optimistisiä katsantokantoja näiden „uudistusten” toteuttamiskeinojen suhteen otettakoon huomioon Englannin historian ja olojen erikoisuudet: korkealle kehittynyt demokratia, militarismin puuttuminen, järjestyneiden trade unionien ääretön voima, yhä voimistuva englantilaisten pääomien sijoitus Englannin ulkopuolelle, mikä heikentää englantilaisten työnantajien ja työläisten välistä antagonismia j.n.e.

Tunnetussa kirjassaan XIX vuosisadan yhteiskunnallisista liikkeistä prof. W. Sombart toteaa muun muassa „yhtenäisyystendenssin” (VI luvun otsikko), s.o. eri maissa eri muotoisena ja vivahteisena esiintyvän yhteiskunnallisen liikkeen samanlaistumistendenssin ja sen ohella myös marxilaisuuden aatteiden leviämistendenssin. Englannin osalta Sombart näkee tämän tendenssin siinä, että Englannin trade unionit luopuvat yhä enemmän „puhtaasti manchesterilaisesta katsantokannasta”. Hobsonin kirjan johdosta voimme sanoa, että elämän vaatimusten pakoittamina, elämän, joka yhä tuntuvammin todistaa Marxin „ennakkonäkemyksen”

oikeaksi, Englannin edistyneimmät kirjailijat alkavat tajuta perinteellisen porvarillisen poliittisen taloustieteen epäpätevyyden ja vapautuen sen ennakkoluuloista lähenevät tahtomattaankin marxilaisuutta.

Hobsonin kirjan käännöksessä on oleellisia puutteellisuuksia.

Kirjoitettu huhtikuussa 1899

*Julkaistu toukokuussa 1899
aikakauslehden „Natshalo” 5. n:rossa
Allekirjoitus: V. L. Iljin*

*Julkaistaan aikakauslehden
tekstin mukaan*

